

Základ naší demokracie? Hrstka lidí rozhoduje o všem

- CZ24 News | 23. ledna 2024

SVĚT: Jedno horní procento české společnosti vlastní 36 procent veškerého českého majetku, což je čtvrtá nejvyšší hodnota v Evropě. Ale málokdo tuší, že polovinu z toho drží pouhá jedna tisícina této skupiny. To je snad největší koncentrace majetku na světě.

Je to mnohem horší, než jste si mysleli. Nikdo nečekal, že majetek bude v Česku rozdělen rovnoměrně, ale lidé netuší, jak je to doopravdy. Většinou si myslí, že nejbohatších 20 procent naší společnosti nebude mít víc než polovinu veškerého majetku, jak zjistil na konci loňského roku resortní Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Ve skutečnosti je to jinak, nejbohatší horní pětina vlastní čtyři pětiny veškerého majetku. A na dolní pětinu nezbylo prakticky nic.

Na výzkum upozornil SeznamZprávy, jehož ekonomická rubrika – na rozdíl od té politické – stojí za pozornost.

Žijeme ve světě, který je plný dat, a přesto nám chybí základní informace o nerovnosti, konstatuje pařížská Světová laboratoř nerovností (*World Inequality Lab*). „Vlády po celém světě každoročně zveřejňují čísla o hospodářském růstu, ale ta nám neříkají, jak je růst rozdělen mezi obyvatele – kdo na hospodářských politikách vydělává a kdo prodělává. Přístup k těmto údajům je přitom pro demokracii zásadní,“ píše tato organizace v úvodu své Zprávy o nerovnosti [ve světě 2022](#).

Čeští vědci to potvrzují. Podle Sociologického ústavu Akademie věd z národních účtů lze spočítat celkovou hodnotu jmění českých domácností. „Data jsou poměrně spolehlivá, i když údaje o nejbohatší skupině mohou být zkreslené. Úplně nám ale chybí důležité informace o tom, jak je bohatství ve společnosti distribuováno,“ cituje SeznamZprávy ekonomku Kamilu Fialovou.

Doplňuje to konstatování Jakuba Komárka z PAQ Research, že ve Skandinávii nebo Švýcarsku majetky podléhají daňovým záznamům, v zemích eurozóny zase probíhá majetkové šetření, ale v Česku taková data nikdo nesbírá. Do majetku se přitom nezahrnují jen nemovitosti, ale všechna aktiva, která mohou vytvářet příjem, tedy třeba i akcie nebo dluhopisy.

PAQ Research je společenskovědní výzkumná neziskovka Daniela Prokopa, ve které Jakub Komárek už před několika lety soustředil výzkum na vztah majetku a daní. Zaměřil se na to, že česká majetková nerovnost výrazně vyšší než příjmová, avšak naše daně z majetku patří [k nejnižším](#).

Tady bych dodal, že statistiky, podle kterých je příjmová nerovnost v Česku nižší než majetková, mohou být zkresleny tím, že příjmy lze snadno zapřít a ukrýt do majetkových operací, které u nás nikdo nesleduje. Ale proč by je také sledoval, když se majetek nezdaňuje.

To neznamená, že extrémní majetková nerovnost nemá na společnost vliv. „Vysoká majetková nerovnost je problém zejména v tu chvíli, kdy je majetek převážně nabyván dědictvím, a ne vlastní prací a píli. V tomto případě silně narušuje mezigenerační sociální mobilitu. Vysoká koncentrace majetku představuje také společenskou moc a může se skrze ovlivňování politiků a veřejných politik promítat do demokratických procesů,“ píše Komárek.

Údaje o majetkovém rozdělení vycházejí z odhadů každoročního přehledu *Credit Suisse Research Institute*. Ukazuje, že koncentrace na vrcholu české majetkové pyramidy je opravdu mimořádná. Už

samotné jedno horní procento ohromí vlastnictvím 36 procent veškerého českého majetku, což je čtvrtá nejvyšší hodnota v Evropě.

Ale málokdo tuší, že polovinu z toho drží pouhá jedna tisícina této skupiny čili 85 nejbohatších Čechů. Nejbohatších 0,001 procenta české společnosti, alespoň těch, jejichž jména známe ze žebříčků Forbes, vlastní 16 procent veškerého majetku. To je podle některých zdrojů nejvíc, kam statistika dohlédne. Je to víc než v Americe. A když k tomu přičteme nejvyšší odliv dividend v poměru k HDP, vidíme jasně, kam jsme to dopracovali.

Pozoruhodné je, že v Česku došla oligarchizace mnohem dál než na Slovensku. To si oddělením od Československa v tomto smyslu trochu pomohlo. Zatímco v Česku má 10 procent nejbohatších obyvatel 64 procent majetku, na Slovensku má tato horní skupina jen 38 procent. Ještě zřetelnější je to u horního jednoho procenta, které má v Česku 36 procent, ale na Slovensku jen 13 procent veškerého majetku, byť i to spadá do kategorie východní divočiny.

Komárkova studie je jednou z mála, která navazuje na práce Thomase Pikettiho (*Kapitál pro 21. století*) nebo Gabriela Saeze a Emanuela Zucmana o „*skrytém bohatství národů*“ obsaženém v daňových únicích, obcházení daňové povinnosti i politické neochotě zdaňovat velké majetky.

„Rostoucí nerovnost v bohatství vede k pozitivní zpětné vazbě (efekt sněhové koule), díky níž rostoucí kapitálové příjmy dále prohlubují materialistické štěpení společnosti (Saez & Zucman, 2016). Skutečnost, že rostoucí nerovnost v bohatství je procesem pozitivní zpětné vazby, znamená, že čím později bychom tomuto jevu čelili, tím obtížnější by bylo tento zrychlující se trend zvrátit. Jednotlivci s vysokým podílem na národním bohatství mají lepší prostředky k ovlivňování národní politiky, mediálního prostředí, a tedy i veřejného narativu,“ konstatuje Komárek (v překladu z anglické části studie).

Zprostředkovává také výklad, jak toto bohatství mohlo vzniknout:

„Cenné poznatky nabízí kapitola „Majetkové rozdíly“ v knize Jiřího Večerníka a Martiny Mysíkové „Jací jsme rovnostáři?“ (2017). Zatímco socialistický režim před rokem 1989 neumožňoval jednotlivcům hromadit individuální bohatství ve velkém, znovuzavedení osobního vlastnictví po listopadu 1989 umožnilo návrat „starého bohatství“ a vznik „nového bohatství“.

Večerník a Mysíková (2017) uvádějí čtyři způsoby, jak v novém režimu přijít k bohatství:

- (i) transformace „socialistického vlastnictví“ či dispozičních práv na standardní kapitálové vlastnictví během privatizace;
- (ii) restituce a znovunabytí rodinného majetku původními vlastníky či jejich dědici;
- (iii) transformace „politického kapitálu“ na ekonomický (kapitalizace informační výhody); a
- (iv) možnost využít právních mezer v soudním systému a jeho dohledu.“

Tolik ze zmíněné studie.

Když poslední pasáž přeložím: Triky kuponových fondů a privatizační úvěry bank, které nebylo třeba splácet; ideologicky zběsilé, ale ekonomicky nesmyslné restituce; politici a krtci na ministerstvech, kteří hlídali beztrestnost „lehkých topných olejů“, nadbíhali arbitrážím proti republice nebo pomáhali výhodně zprivatizovat OKD a další; nebo „naprosto legální“ insolvenční loupeže za bílého dne a bankovní a exekuční lichvářství.

Jistěže se dalo vydělat i podnikáním, zejména v IT. Bohužel se však nenaplnila iluze, že černé peníze, které vznikly po etapě, kdy se na chvíli zhaslo, budou společnostmi opovrhovány, takže se to pročistí samo. Nic takového se nestalo. Navíc zanikl jeden z pilířů demokracie, kterým je nezávislý tisk. Všechna velká média jsou dnes vlastněna oligarchy. Mají svobodu jen k obhajobě jejich zájmů. Nesmí například dopustit nějakou intenzivnější debatu o spravedlivém zdanění.

Zmrzačení české daňové soustavy, která drastické majetkové rozdíly naprosto ignoruje, přímo křičí. Příznačné je, že zdanit velké majetky (nikoliv každou kůlnu) odmítají až do krve politici stran, které samy sebe rády označují za „demokratické“. Označují se tak, aby se tím vymezily od konkurence, a nejspíš i proto, že by to za těchto okolností nikoho nenapadlo. Demokracie je totiž o občanské rovnosti. Míra nerovností je tedy měřítkem, které nám ukazuje, jak se demokracie pod tlakem velkých peněz snadno scvrkne, až není skoro žádná.

Daně jsou důležitým nástrojem demokratické společnosti, kterým může zmírnit jak společenské nerovnosti, tak jejich neúměrný vliv na politiku. Nepřítomnost zdanění miliardových majetků je proto neobhajitelná. Kdeže jsou ty časy, kdy velké prachy naše zákony jen přizpůsobovaly svým potřebám. Dneska už si je samy píší, jak to popisuje definice systémové korupce. Zdanění největších majetků je jedním z nástrojů, jak je dostat aspoň trochu pod demokratický dohled.

Jen tento nástroj nestačí, ale nesmí chybět. Nemusí se vybrat oslnivé částky. Republice pomůže už to, když se největší majetky ocitnou pod daňovou povinností. V rozpočtu toho něco málo přibude, ale o hodně víc neubude, když ochabne moc usměrňovat hospodářské politiky směrem k privatizaci zisků a socializaci ztrát. Směrem k drancování ekonomiky a odírání lidí. Zájmy nepatrné hrstky nemohou být základem naší demokracie. Na druhou stranu však nesmíme zapomínat, obhájci těchto poměrů budou mít těžko o nějakou demokracii zájem.

AUTOR: Zbyněk Fiala

[ZDROJ](#)